

KONKURENCESCHOPNOST MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ V ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLICE

THE COMPETITIVENESS OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN THE CZECH AND SLOVAK REPUBLIC

Markéta Klímková* a Jana Hornungová**

ABSTRACT

We often hear from the government, from television, radio or read in newspapers about the competitiveness of the economies of individual countries. The concept of competitiveness is starting to become a myth. Thanks to some well established benchmarks of competitiveness, we are able to compare the competitiveness of small and medium enterprises in the Slovak Republic, as well as in the Czech Republic, as described in post. From the methodological point of view was used in the paper a theoretical analysis of the economic environment in the Czech Republic, namely the competitiveness of SMEs and its comparison with the competitiveness of small and medium enterprises in the Slovak Republic. The comparison was then used statistical data were evaluated with the theoretical background. Finally, the paper is a comprehensive evaluation of how the competitiveness of Czech and Slovak SMEs.

KEYWORDS

Competitiveness, Small and Medium-sized Enterprises, The European Union, Czech Republic

JEL Classification

M21

ÚVOD

Pojem konkurenceschopnost se začíná stávat mýtem. Slýcháváme jej tak často, že se postupně stává symbolem existence a schopnosti firem uspět na trhu. Je jako fenomén, aniž by někdo věděl, co toto tajemné slovo vůbec znamená. Lidé si začínají klást otázku, znamená vůbec něco anebo je to jen nějaká chiméra, která se z času na čas v ekonomii objeví? Pokud by konkurenceschopnost skutečně nic neznamenala, patrně by už tento výraz odešel do zapomnění. Jelikož k tomu však stále nedošlo a není zde nějaká tendence, že by k tomu v brzké budoucnosti mělo dojít, je třeba se konkurenceschopností důsledněji zabývat.

Konkurenceschopnost je možné definovat mnoha způsoby. Jednou z takovýchto definic může být schopnost firmy (podniku) úspěšně odolávat konkurenci se stejným nebo podobným zaměřením na domácích nebo zahraničních trzích. V současném světě se publikuje nepřeberné množství žebříčků lidí či podniků, počínaje kvalitou univerzit a konče nejbohatšími lidmi. Nesmíme však ovšem zapomenout také na existenci žebříčků konkurenceschopnosti, kterou můžeme měřit z hlediska regionu, státu, odvětví, podniku či produktu. Nejčastěji bývá konkurenceschopnost hodnocena na úrovni podniku, proto se tímto tématem budeme v následujícím příspěvku zabývat [4].

* Ing. Markéta Klímková, Vysoké učení technické v Brně, Fakulta podnikatelská, Ústav ekonomiky, spoluautorský podíl 50%

** Ing. Jana Hornungová, Vysoké učení technické v Brně, Fakulta podnikatelská, Ústav ekonomiky, spoluautorský podíl 50%

Základní charakteristiky malých a středních podniků a konkurenceschopnosti

Podnik jako takový je chápán jako soubor hmotných, osobních a nehmotných složek podnikání. Definice podniků podle Evropské unie je dána požadavky, které přijala Evropská komise 7. února 1996 a je shodná jak pro Českou republiku, tak také Slovensko. Mezi základní kritéria posuzování patří:

- počet zaměstnanců – hlavní kritérium
- obrat
- celková hodnota aktiv
- nezávislost

Předtím, než se budeme zabývat srovnáním konkurenceschopnosti malých a středních podniků u nás a na Slovensku, je nutné si říci definici malých a středních podniků. Ta je již od roku 2005 zakotvena v zákoně a vychází z novelizace Nařízení Komise (ES) č. 70/2001. MSP se podle této definice dělí na:

- **Mikrofirma** – do 10 zaměstnanců, obrat nebo celková bilance do 2 mil. EUR
- **Malá firma** – do 50 zaměstnanců, obrat nebo celková bilance do 10 mil. EUR
- **Střední firma** – do 250 zaměstnanců, obrat do 50 mil. EUR nebo celková bilance do 43 mil. EUR

Evropská unie považuje sektor malého a středního podnikání za páteř evropské ekonomiky a hybnou sílu inovací, zaměstnanosti a sociální integrace.

V současné době se ještě stále potýkáme s dozvuky krize, která započala v roce 2008. Každý podnik se snažil v období krize zvýšit svou výkonnost (konkurenceschopnost), aby byl schopen krizi určitým způsobem odolat. Zvyšovat konkurenceschopnost lze pomocí správné strategie, vhodným využíváním zdrojů – finančních, informačních i lidských a aktivním využíváním systému měření a řízení výkonnosti. Zároveň musí být zajištěn soulad s vizí a strategií podniku a bude integrovat různé pohledy na výkonnost – pohled zákazníka, vlastníka podniku, výrobního i finančního manažera.

Změny v podnikatelských podmínkách mění požadavky na systémy řízení ve třech hlavních oblastech: v koncepci a metodách řízení, v informačním zajištění a v profesní kvalifikaci a znalostní základně řídicích technicko-ekonomických pracovníků. Společným jmenovatelem současných proměnlivých podmínek podnikových procesů je rozhodující úloha zákazníka, dynamika inovací procesů i produktů a rostoucí míra nejistoty dosažení úspěchu v budoucnosti. Proto je nutné zabývat se měřením a řízením výkonnosti [1,5].

Česká republika

Česká republika se již stala zemí, ve které má další charakter vývoje sektoru malého a středního podnikání, vzhledem k jeho významu v ekonomice, podstatný dopad na celkový ekonomický a tím i sociální vývoj země a jednotlivých jejích regionů. V České republice tvoří MSP 99,83% všech ekonomicky aktivních subjektů. Podílejí se 62,33% na zaměstnanosti a 55,87% na účetní přidané hodnotě. Podmínky konkurenceschopnosti malých a středních podniků se však pomalu zhoršují.

Konkurenceschopnost českých podniků ovlivňují mnohé aspekty, mezi které může patřit i např. usnesení vlády o prodloužení doby, po kterou bude zaměstnavatel vyplácet náhradu mzdy (z původních 2 týdnů na nynější 3 týdny). Toto opatření může být po nedávné finanční krizi pro malé a střední podniky likvidující. Ke zvýšení konkurenceschopnosti

nepřispívá ani fakt, že máme dražší elektrickou energii než Německo. Zatím pozitivní vývoj ekonomiky v průběhu letošního roku je také, i když se to jeví neuvěřitelné, k neprospěchu konkurenceschopnosti podniků. Posilování koruny již samo o sobě snižuje konkurenceschopnost tuzemských výrobců. SWOT analýza českých MSP je v tabulce č. 1 [3].

Tabulka 1 SWOT analýza českých podniků

Silné stránky	Slabé stránky
Dobré geografické postavení	Převaha okolních států s měnou Euro
Vysoká vzdělanost	Vysoká konkurence
Právní rozmanitost	Nízká mobilita zaměstnanců
Kvalifikovaná pracovní síla	Nedostačující znalost cizích jazyků
Technologická vybavenost	Nedostatečné využití marketingu
Vysoká úroveň a různorodost průmyslu	Vysoké veřejné dluhy
Existence tradičních výrobků	Nízká hodnota DPH na obyvatele
Know-how	Nízká výkonnost ekonomiky
Využívání nákladových výhod	Kolísání kurzovních rozdílů
Silný výzkum a vývoj	Nedostatečná adaptabilita subjektů
Spolupráce firem s VŠ	Nízká podpora od státu
Příležitosti	Hrozby
Členství v EU	Asijská výroba
Statní dotace	Změna či fáze životního cyklu výrobku
Odbytový trh	Cenové strategie
Restrukturalizace	Tržní bariéry
Programy na podporu podnikání	Regulace trhu
Podnikatelský inkubátor	Konkurence ze zahraničí
Rozvoj mezipodnikové spolupráce	Politické situace v odbytových zemích
Rozvinuté inženýrské sítě	Tlak světového trhu na produkty
Podpora MSP ze strany vlády	Nemotivující daňový systém

Zdroj: Vlastní zpracování

Slovenská republika

Malé a střední podniky (MSP) představují na Slovensku silný ekonomický rozvojový potenciál, což si stát, stejně jako Evropská unie, velice dobře uvědomuje. Proto je oblast podpory MSP v současnosti jednou z klíčových otázek dalšího směřování slovenské ekonomiky. Jednou z klíčových podpor dynamického rozvoje MSP v rámci konkurenceschopnosti (konkurenčního postavení na trhu) jsou inovace a implementace inovačních procesů. Inovace jsou způsoby, jež v podniku vytvářejí přidanou hodnotu. V současnosti jsou za velice důležité inovace na Slovensku považované ekologické inovace, jelikož bez nich by nebylo možno vytvářet udržitelnou společnost. Právě v této oblasti se MSP staly pro společnost nejvýznamnějšími aktéry rozvoje. Slovenská republika byla v roce 2008 z hlediska konkurenceschopnosti slovenských podniků podrobena výzkumné studii. Na základě jejích výsledků byly specifikovány faktory konkurenceschopnosti, rozdělené do tří skupin, které uvádíme v tabulce č. 2.

Tabulka 2 Nejvýznamnější faktory konkurenceschopnosti slovenských podniků

Vnitropodnikové faktory	Odvětvové faktory	Makroúrovňové faktory
Profesionalita managementu	Náročnost zákazníka	Členství v EU
Kvalita řízení podniku	Podstata konkur. výhody	Náklady na energie
Orientace na snížení nákladů	Kvalifikovaní manažeři	Přijetí eura

Efektivnost podnik. vedení	Vzdělanost pracovní síly	Stabilita výměnného kurzu
Rozsah využívání komunikačních technologií	Existence rozvinutých odběratelských odvětví	Kvalita dopravní infrastruktury

Zdroj: Analýza faktorů konkurenceschopnosti slovenských podniků

Na základě SWOT analýzy konkurenceschopnosti slovenských podniků byly identifikované jednotlivé faktory, které jsou zaznamenány v tabulce č. 3. U slovenských podniků je možno identifikovat silné stránky v podstatě ve všech oblastech. Velkou příležitostí je zcela jistě členství v EU, ze které plyne množství výhod (ať již vstup do eurozóny, přístup k úvěrům apod.).

Hrozbou je dostupnost kvalifikované pracovní síly. Mnoho pracovníků nemá mezinárodní zkušenosti a adekvátní vzdělání. Bohužel velký podíl na tomto nedostatku má absence vzdělávacích a výzkumných služeb. Mezi hrozby řadíme také vysoké ceny energií, které tím pádem vytvářejí vysokou energetickou náročnost výroby a tím pádem se okolní státy dostávají v této oblasti do konkurenční výhody [6].

Tabulka 3 SWOT analýza slovenských podniků

Silné stránky	Slabé stránky
Důraz na modernizaci výroby	Využívání marketingu
Orientace na zákazníka	Strategie odlišení se od konkurence
Podíl vývozu na prodeji	Řízení lidských zdrojů
Profesionálnost a efektivnost vedení	Kontrola nad mezinárodní distribucí
Využívání IS a komunikačních technologií	
Příležitosti	Hrozby
Náročnost zákazníků	Kvalita dopravní infrastruktury
Členství v EU	Nedostatečná funkčnost právního systému
Přijetí eura	Vysoké náklady na režie
Náročnost zákazníků	Levnější konkurence z jiných zemí
Dostupnost a kvalita telekom.infrastruktury	Tržní bariéry
Restrukturalizace	

Zdroj: Analýza faktorů konkurenceschopnosti slovenských podniků.

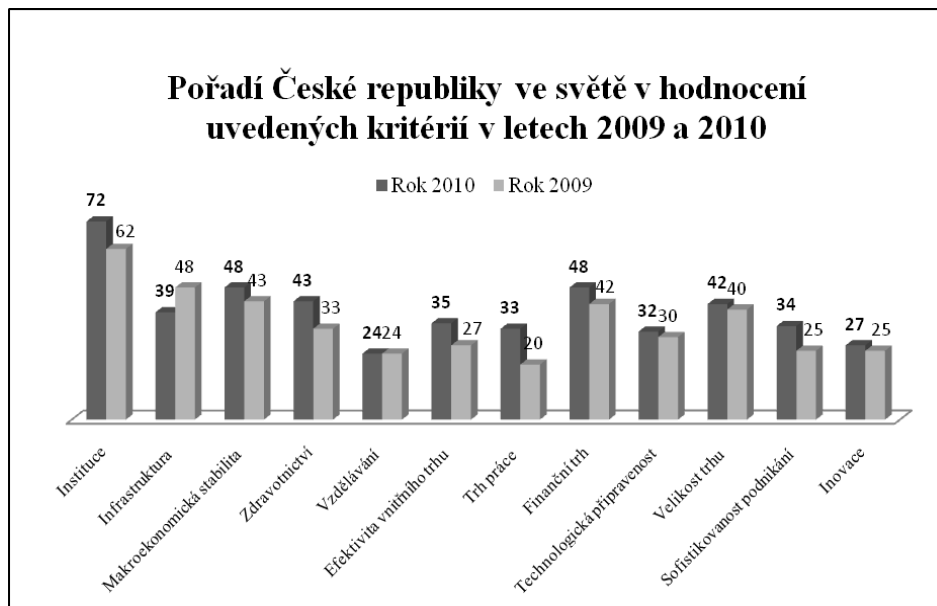
DISKUZE

Každá země má své vlastní příležitosti a hrozby. Jde vidět individuální pokrok v hospodaření u obou těchto států od rozpadu Československa na dva samostatné státy před 20 lety. Česko je jednou ze zemí, které si za uplynulý rok nejméně pohoršily, což vyplývá ze zprávy Světového ekonomického fóra za rok 2010, přesto má lepší hodnocení než řada západoevropských zemí (např. Itálie, Španělsko či Portugalsko). Ve srovnání se Slovenskem měla Česká republika v roce 2009 vyšší rating než její soused Slovensko. Ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi je Švýcarsko opětovně nejvýkonnější zemí a má nejkonkurenceschopnější ekonomiku za rok 2010.

Světové ekonomické fórum, které bylo zmiňováno, ve své zprávě „**The Global Competitiveness Report 2010-2011**“ hodnotí 139 zemí světa ve 12 pilířích konkurenceschopnosti. Těmito pilíři jsou: **instituce, infrastruktura, makroekonomická stabilita, zdravotnictví, vysokoškolské vzdělání, efektivita vnitřního trhu, složitost finančních trhů, technologická připravenost, velikost trhu, sofistikovanost podnikání a inovace**. Každý pilíř se přitom skládá z hodnocení několika ukazatelů, celkem je každá země hodnocena ve více než 110 dílčích ukazatelích. Nejvyšší váhu v hodnocení mají inovace, protože v dlouhodobém horizontu je hlavním zdrojem růstu životní úrovně obyvatel právě

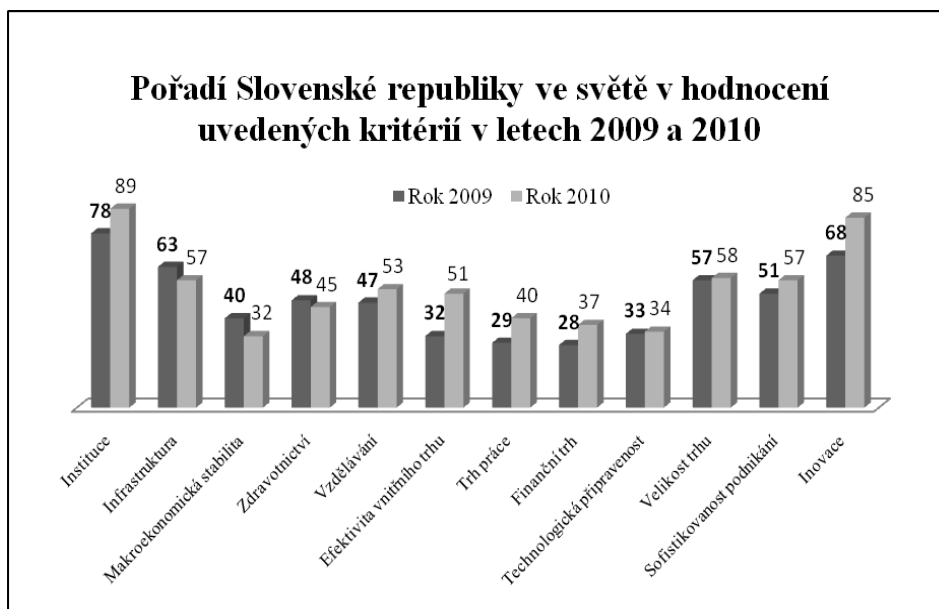
inovace. V grafu č. 1 je představené hodnocení České republiky na základě výše zmiňovaných kritérií a v grafu č. 2 je stejná analýza udělána pro Slovenskou republiku, a to v obou příkladech, pro roky 2009 a 2010 [7].

Graf č. 1 Pořadí ČR ve světě v hodnocení uvedených kritérií v letech 2009 a 2010

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 2 Pořadí SR ve světě v hodnocení uvedených kritérií v letech 2009 a 2010

Zdroj: Vlastní zpracování

Ve zprávě za rok 2010 patří České republice 36. místo na světě (ze 139. hodnocených zemí). V roce 2009 to bylo 31. místo. Z 12 hodnocených kritérií si Česká republika polepšila pouze u jedné kategorie, v deseti kategoriích si pohoršila. Slovenské republice ve zprávě za rok 2010 patří 60. místo na světě, v roce předchozím to bylo 47. místo. Z 12 hodnocených kritérií si Slovensko polepšilo u devíti a u tří kategorií si pohoršilo. Ve výsledku to znamená propad v celkovém hodnocení o 13 míst. V následujících grafech je možné zřetelně vidět

hodnoty **nejproblematictějších faktorů k podnikání u obou zemí**. Hodnoty byly čerpány z výkonného Světového ekonomického fóra v letošním roce. Pro dobrou porovnatelnost jsou v grafech uvedeny i hodnoty z roku 2009 [2,7].

ZÁVĚR

Jak Česká tak i Slovenská republika patří v současnosti k technologicky rozvinutým zemím a proto jsou řazeny mezi ekonomiky, které svůj výkon opírají o schopnost inovovat a vytvářet produkty s vysokou přidanou hodnotou. Jak již bylo mnohokrát řečeno, právě inovace představují základní „stavební kámen“ v rámci konkurenceschopnosti a proto by měly být dále rozvíjeny a podporovány ze strany státu.

S inovacemi jsou samozřejmě spojovány také finance – respektive jejich financování. Většina inovací není 100% financována z veřejných zdrojů, a proto je potřeba do této oblasti zapojit také soukromý sektor, který sleduje dosažení zisku jakožto naplnění svého základního ekonomického cíle. Soukromé investice (respektive investice malých a středních podniků) jsou klíčové pro nastartování ekonomického růstu.

LITERATURA

- [1] *Evropská unie jako přínos pro konkurenceschopnost malých a středních podniků v globální ekonomice* [online]. Svaz průmyslu a dopravy ČR. c2010 [cit. 2011-03-21]. Dostupné z: <http://www.spcr.cz/aktualni-tema/evropska-unie-jako-prinos-pro-konkurenceschopnost-malych-a-strednich-podniku-v-globalni-ekonomice>.
- [2] *Koncepce rozvoje malého a středního podnikání na období 2007-2013* [online]. BusinessInfo.cz. c2011 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/male-a-stredni-podnikani/koncepce-rozvoje-msp-2007-2013/1000503/40192/>.
- [3] *Malé a střední podnikání* [online]. BusinessInfo.cz. c2011 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/male-a-stredni-podnikani/1000503/>.
- [4] *Malé a střední podniky varují před snižováním konkurenceschopnosti* [online]. Profit.cz. c2010. [cit. 2011-03-17] Dostupné z: <http://www.profit.cz/clanek/male-a-stredni-podniky-varuji-pred-snizovanim-konkurenceschopnosti.aspx>.
- [5] *Měření a řízení výkonnosti ke zvyšování konkurenceschopnosti malých a středních průmyslových podniků v období globální finanční krize*. [online] API – Akademie produktivity a inovací, s.r.o. c2010 [cit. 2011-03-20] Dostupné z: <http://e-api.cz/page/69720.merenim-a-rizenim-vykonnosti-ke-zvysovani-konkurenceschopnosti-malych-a-strednich-prumyslovych-podniku-v-obdobi-globalni-financi-krize/>.
- [6] VIDA, M., KADÁR, G, a KADÁROVÁ, J. *Analýza faktorov konkurencieschopnosti slovenských podnikov* [online]. [cit. 2011-03-30]. Dostupné z: <http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/13-2009/pdf/133-136.pdf>.
- [7] *WEF Global Competitiveness Report* [online]. WEF. c2011 [cit. 2011-04-01]. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf.